

FITXA DE LA FOSSA COMUNA D'ESCORCA.

Municipi: Escorca.

Indret: Cementiri municipal.

Fossa: Una fossa amb civils.

Tipologia: Impossible. El cementiri on varen ser enterrats ja no existeix i els cossos varen ser dipositats dins l'ossera de la instal·lació actual

Desapareguts: 2 persones identificades.

Investigació.- Tomàs Suau Mayol.

FOSSA COMUNA D'ESCORCA

Dades de la persona responsable.

Tomàs Suau Mayol.

Novembre de 2011.

Dades de la fossa.

Municipi: Escorca

Indret: Antic Cementiri Municipal. Inexistent d'ençà de 1955.

Tipologia: Fossa comuna prèvia a l'inici de la Guerra Civil.

Víctimes inhumades: 2.

Data de les inhumacions: 1 de setembre de 1936.

Altres circumstàncies: Les despulles de les víctimes foren traslladades a l'actual Cementiri Municipal l'any 1955. L'any 1959 foren dipositades a l'ossera.

Viabilitat de l'exhumació: Impossible.

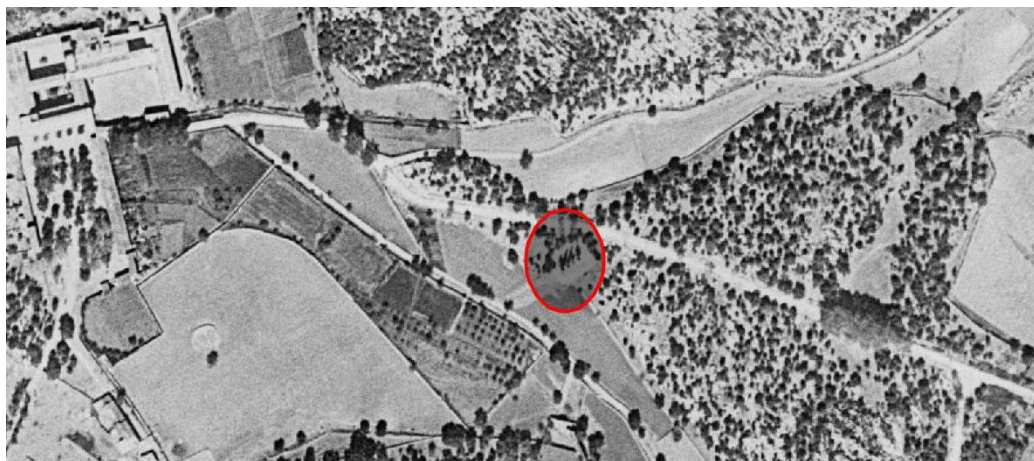
2) Localització

La fossa comuna d'Escorca on s'hi inhumaren les víctimes de la repressió sollevada a dia d'avui ja no existeix, puix el cementiri del que formava part fou traslladat íntegrament l'any 1955 al seu actual emplaçament.

L'antic Cementiri Municipal d'Escorca estava situat a la Vall de Josafat, al costat esquerre del camí que comunica el Santuari amb el Molí de Lluc i les cases de So n'Amer. Aquest camí, que transcorre paral·lel al torrentó des Pont des Guix, comença a la vorera dreta de la carretera que mena del Santuari cap a la cruïlla de Pollença i d'es Guix, a aproximadament uns dos-cents cinquanta metres des de l'aparcament de Lluc.

Un cop en el camí, havent avançat altres dos-cents metres, a mà esquerra hi sortia un trencall, actualment desaparegut, que ja conduïa al recinte funerari. Avui, es pot endevinar el punt d'inici del trencall perquè just al davant hi ha acaramullades setanta o vuitanta pedres planes treballades, de forma rectangular i amb evidències de trespol, recobertes de molsa, que probablement són restes del desmuntatge de l'antic cementiri. Tanmateix, a l'indret on s'aixecava el recinte funerari ja no s'hi pot accedir per mor de la barrera de fil de ferro que voreja el camí.

L'àrea que ocupava era de planta rectangular i dimensions moderades, sense excedir dels 750 metres quadrats. A la imatge aèria obtinguda gràcies al "Vol Americà", de 1956, s'observa en el seu interior, ja en desús, l'existència d'unes tirades regulars d'arbrat, possiblement xiprers. Avui, aquest indret està totalment cobert per un alzinar força espès.

Imatge 1: Ubicació de l'anterior cementiri municipal d'Escorca. (Ideib. Vol Americà, 1956)

Imatge 2: Ubicació de l'anterior cementiri municipal d'Escorca. (Ideib. Vol Americà, 1956)

Imatge 3: Ubicació de l'anterior cementiri municipal d'Escorca. (Ideib)

Imatge 4: Ubicació de l'anterior cementiri municipal d'Escorca. (Ideib)

Imatge 5: Punt d'inici del camí que menava a l'antic cementiri.

Imatge 6: A la vora d'aquesta soca ja morta començava el trencall que duia al cementiri vell. L'àrea que ocupava, avui està coberta per l'alzinar que es veu al fons.

L'any 1955 es creà l'actual Cementeri Municipal d'Escorca, situat al costat esquerre del Camí dels Misteris. Aquesta via empedrada, construïda en el període del bisbe Campins, s'inicia a l'enfront esquerre de la Plaça dels Pelegrins de Lluc. El recinte funerari es troba un cop deixat endarrera el Tercer Misteri, tot havent-hi d'accedir per un trencall també empedrat i flanquejat per alzines.

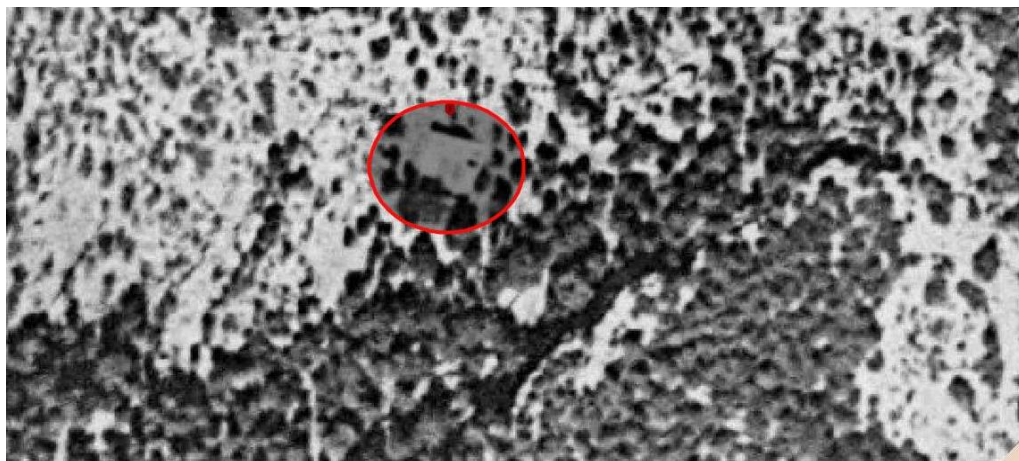
En el moment de la seva inauguració, el cementiri era de planta quadrada i ocupava un àrea aproximada d'uns 300 metres quadrats. Tot just comptava amb dues tirades laterals de nínxols, encara existents, a costat i costat de la porta d'accés. Cada tirada està composta per sis fileres de tres nínxols superposats, tot sumant 18 nínxols per tirada i 36 en total.

Aquests primers nínxols serviren per a dipositar-hi les despulles mortals exhumades del vell cementiri. El trasllat de les restes i la seva nova inhumació tingué lloc el dia 31 d'octubre de 1955, víspera de Tots Sants. Les despulles de les dues víctimes de la repressió totalitària varen ser ubicades en el mateix nínxol. Concretament, en el superior de la sisena filera de la tirada de la dreta, conforme hom entra en el cementiri, atès que aquella filera, aleshores, era de propietat municipal.

Allà hi romangueren fins el dia 10 de gener de 1959, quan ja foren traspassades definitivament a l'ossera. Malauradament, no ha estat factible localitzar documentació ni testimonis orals que poguessin esclarir la situació d'aquesta ossera. Val a dir, també, que d'ençà de la seva inauguració, aquest recinte funerari ha experimentat múltiples reformes i ampliacions, com ara la construcció de mausoleus laterals, una capella central, jardineres, etc., amb la qual cosa no podem descartar que la primigènia ossera quedés segellada.

Imatge 7: Ubicació de l'actual cementiri municipal d'Escorca. (Ideib. Vol Americà, 1956)

Imatge 8: Ubicació de l'actual cementiri municipal d'Escorca. (Ideib. Vol Amèrica, 1956)

Imatge 9: Ubicació de l'actual cementiri municipal d'Escorca. (Ideib)

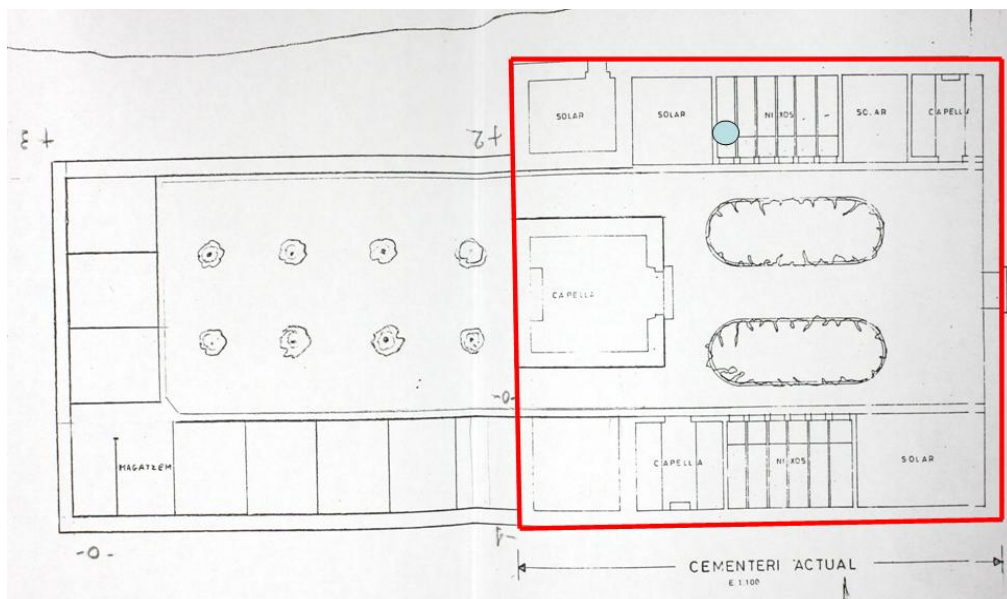
Imatge 10: Ubicació de l'actual cementiri municipal d'Escorca. (Ideib)

Imatge 11: Porta d'accés de l'actual cementiri municipal d'Escorca.

Imatge 12: Detall sobre la porta d'accés. Indica l'any de la construcció.

Imatge 13: Plànol del Cementiri Municipal d'Escorca (data indeterminada). Les línies vermelles marquen l'àrea original d'aquest recinte funerari (1955), tot i que la distribució interna ha patit modificacions significatives. El punt blau assenyala la ubicació del nínxol en què foren inhumades les despulles de les dues víctimes entre 1955 i 1959.

Imatge 14: Nínxol en què foren inhumades les restes de les víctimes entre 1955 i 1959.

Imatge 15: Nínxol en què foren inhumades les restes de les víctimes entre 1955 i 1959.

3) Identitat de les víctimes

1 - Josep Bernat Pericàs

(à) Monget.

Natural de Caimari (municipi de Selva).

30 anys.

Fill de Vicenç Bernat i d'Antònia Pericàs.

Casat amb Maria Mairata Seguí.

Jornaler.

Domiciliat al carrer de Sant Jaume, núm. 15, de Caimari.

D'ideologia d'esquerreres³⁴

Fou assassinat a Escorca entre el dia 31 d'agost i l'1 de setembre de 1936.

2 - Gabriel Seguí Solivelles

(à) Moreu.

Natural de Caimari (municipi de Selva).

32 anys.

Fill de Josep Seguí i de Francesca Solivelles.

Casat amb Maria Bernat Pericàs.

Sabater.

Domiciliat al carrer del Matorral, núm. 2, de Caimari.

L'any 1931 era vocal del Centre Republicà Federal de Caimari³⁵

Fou assassinat a Escorca entre el dia 31 d'agost i l'1 de setembre de 1936.

³⁴ SANTANA, Manel: *Selva, al recer de la muntanya*. La Guerra Civil a Mallorca, 4. Edicions Documenta Balear. Palma. 1998. Pàg. 40.

³⁵ *Ibid.*

4) Circumstàncies de la mort i de la inhumació.

Les dades de què disposem en relació a l'assassinat d'aquests dos ciutadans caimariencs provenen majoritàriament de la documentació generada per les Causes 399/1936 i 401/1936, instruïdes pel Jutjat Eventual de la Comandància Militar d'Inca.

La primera d'aquestes causes, la que ens proporciona més informació, fa referència explícita a la troballa dels cadàvers de les víctimes, devers les set del matí de dia 1 de setembre de 1936, a la carretera que mena de Caimari a Lluç, ja dins el terme municipal d'Escorca. També s'hi recullen les minses i inútils diligències policials i judicials practicades per a esbrinar les circumstàncies del doble crim. El desinterès en la investigació comportà que el cas fos sobresegit tot just dotze dies després d'haver tingut lloc els assassinats i que prevalgués la impunitat dels botxins. Tanmateix, aquesta documentació ens resulta de gran interès en tant que ens fa arribar els resultats de les autòpsies i el lloc concret d'inhumació dels cossos.

Pel que fa a la segona de les causes, aquesta ens ofereix, de manera indirecta, notícies sobre les circumstàncies de la mort, al menys en el cas de Josep Bernat Pericàs, atès que s'obre a set individus de Caimari que a principis d'agost de 1936 s'endinsaren a les muntanyes properes a la població, tot fugint de probables represàlies dels partidaris del cop d'estat. Entre aquests individus s'hi trobava, com diem, Josep Bernat Pericàs.

Així, a partir de la documentació recopilada – havent-la de tractar sempre de manera prudent per mor del seu origen – coneixem que, dia 6 d'agost de 1936, Josep Bernat Pericàs, juntament amb un amic seu – Gabriel Mairata Martorell –, optà per emboscar-se. Romandrien tots dos, durant tres o quatre dies, per l'indret de Sa Comuna, quan se'ls uniren cinc veïnats més de Caimari que havien pres la mateixa decisió. Al cap d'aquest temps, es dirigiren cap a Comafreda, on hi passaren, tots plegats, catorze o quinze dies. Possiblement, foren assistits amb aliments i notícies del que passava al poble per dos carboners, un dels quals era el pare de Josep Bernat Pericàs. Transcorregudes aquestes dues setmanes, Josep Bernat Pericàs es separà del grup de refugiats, que es lliuraren, finalment, a la Guàrdia Civil el 4 de setembre.

Les següents notícies que tenim de Josep Bernat Pericàs ja són les de la descoberta del seu cadàver i el de Gabriel Seguí Solivelles a la carretera de Lluç a Caimari (d'Escorca a Santañy, segons la documentació), a les set del matí de dia 1 de setembre de 1936.

Fou un veïnat de Selva, que es dirigia en bicicleta cap al seu lloc de feina al Gorg Blau, qui trobà un primer cos a la vora de la via, prop d'un indret conegut com Sa Punta. En veure'l decidí donar avís a una parella de membres de la *Milicia Ciudadana* de Caimari, que havia topat prèviament en el camí. Transmesa la notícia, reprengué la marxa i a 500 metres més amunt d'on havia trobat el cadàver en descobrí un altre. Novament en donaria part a la *Milicia*

Ciudadana, que alhora s'encarregaria de fer-ho arribar al quarter de la Guàrdia Civil de Selva i des d'allà es notificaria al Jutjat d'Inca. Pareix esser que quan arribaren al lloc dels crims els guàrdies civils de Selva, els cossos eren vigilats per membres de Falange. Poc després arribarien el jutge i Vicenç Bernat i Josep Seguí, pares de les víctimes, que reconegueren la identitat d'ambdues. Segons es desprèn de les investigacions policials i judicials recollides a la documentació, als voltants dels cossos no hi havia cap signe que denotés que allà s'hi hagués mantingut una lluita, per la qual cosa és evident que els dos veïns de Caimari foren executats a sang freda.

Això es dedueix també de les autòpsies que es realitzaren el mateix dia, ja al Cementiri Municipal d'Escorca, durant poc més d'una hora. Segons els resultats:

- Josep Bernat Pericàs vestia una camisa blava i uns calçons grisos vells. La camisa tenia la màniga dreta estripada. El cos presentava una destrossa de la base del crani, produïda per un dispar d'arma de foc que entrà per la regió submaxilar inferior i que produí l'explosió del crani, amb sortida de massa encefàlica. No s'apreciaven més senyals de violència.
- Gabriel Seguí Solivelles vestia jaqueta i calçons grisos, i no s'observava violència a la seva roba. El cos presentava una ferida per arma de foc amb orifici d'entrada a la regió carotídea dreta, amb gran hemorràgia, i alçament del temporal esquerre i sortida de massa encefàlica. No s'apreciaven més senyals de violència.

Aquesta informació última contrasta amb la proporcionada per Llorenç Capellà, en el *Diccionari Vermell*, qui cita el nom de les dues víctimes i de les quals manifesta que els seus cossos havien patit tortures i amputacions³⁶.

En el llibre de defuncions del registre civil d'Escorca hi apareixen inscrites totes dues víctimes. Les actes foren redactades el mateix dia 1 de setembre de 1936, a les sis de l'horabaixa. Segons aquests documents, els dos cadàvers foren inhumats a l'angle dret de la fossa comuna del Cementiri Municipal d'Escorca, ubicat, aleshores, a l'indret conegut com la Vall de Josafat, a la vora esquerra del camí que du de Lluc cap a les cases de So n'Amer.

Els dos cossos romangueren allà inhumats fins el 31 d'octubre de 1955, quan foren traslladats al nou Cementiri, situat aquest al Camí dels Misteris. En un primer moment, les restes mortals de les dues víctimes foren dipositades en el mateix nínxol. Posteriorment, el 10 de gener de 1959 les despulles varen ser passades a l'ossera.

³⁶ CAPELLÀ, Llorenç: *Diccionari Vermell*. Edicions Moll. Palma. 1989. Pàg. 36.

5) Fonts

- Documentació arxivística:

- ✓ Arxiu de Memòria de Mallorca:
 - Causes 1936/399 i 1936/401.
- ✓ Arxiu Municipal d'Escorca:
 - Llibre de defuncions del registre civil, 1919 – 1950.
 - Títols de propietat del Cementiri Municipal.
- ✓ Arxiu del Santuari de Lluc.
- ✓ Infraestructura de Dades Espacials de les Illes Balears.

- Bibliografia:

- ✓ CAPELLÀ, Llorenç: *Diccionari Vermell*. Editorial Moll. Palma. 1989.
- ✓ SANTANA, Manel: *Selva, al recer de la muntanya*. La Guerra Civil a Mallorca, 4. Edicions Documenta Balear. Palma. 1998.